

Begge antologier kommer med bidrag, der klargør, hvordan nationalismen har virket på måden at tænke, forstå og fremstille historie, musik, kultur og fortid på. Danskheden og det nationale er hverken en ren konstruktion eller et ældgammelt fænomen, erklærer forfatterne. Det nationale bygger på et i forvejen eksisterende kulturelt og historisk materiale, der tillægges nationale karaktertræk. Dermed lægger antologierne sig overordnet set i forlængelse af de nyeste nationalismeteoridannelser, der med den engelske nationalismeforsker Anthony D. Smith i front har korrigeret det såkaldt moderne nationalisme-paradigmes opfattelse af nationen som en ren konstruktion. Inden for det etno-symbolistiske paradigme, som Smith betegner sin egen tilgang, lægges der vægt på, hvordan et kulturelt materiale, der er i dialog med det man kalder en europæisk tradition, approprieres i en nationalkulturel selvforståelse. Bidragene er vigtige for sondringen mellem begrebet danskhed som en del af den oplevede virkelighed og de forhold, der historisk set lader sig afdække. Desuden lægges der i flere af bidragene eksplicit vægt på, at danskheden og national identitet skal anerkendes som gyldige fænomener, der både manifesterer sig gennem menneskers identifikation med det nationale og gennem følelser af nationalt tilhørsforhold.

Antologierne belyser fra flere vinkler hvordan musik, historie og kultur er blevet anvendt inden for en national ideologi. Begge udfordrer de i kraft af de saglige og indsigtsfulde bidrag snævre opfattelser af komplekse begreber som danskhed og national identitet og kan indgå som velfunderede med- og modspil i en nutidig kulturdebat. Samtidig er de vigtige kilder til forståelse af, hvordan den moderne nationalisme har haft en afgørende betydning for forhold og opfattelser, der i dag kan forekomme selvfølgelige.

Fie Skovsbog Thaning

Mogens Friis, *Brikker til musikkens historie i Århus indtil ca. 1800*

Århus: MUSA-print, 2005

224 pp., illus., music exx.

ISBN 87-984344-1-1

DKK 230

Mogens Friis' *Brikker til musikkens historie i Århus indtil ca. 1800* føjer sig til den stigende mængde af lokale, regionale, tematiske eller andre typer af afgrænsede musikhistorier, som dels i sig selv har en umiddelbar berettigelse, dels udgør forskellige indspil i forhold til de overvejelser, som kunne gøres – og i stigende omfang bliver gjort? – vedrørende en eventuel ny, samlet dansk musikhistorie. Og som sådan skal den hilses velkommen. Med bogens fremkomst er det nu sådan, at hvis man på Google indtaster søgeordene “Århus” og “musikhistorie”, så er det – selvfølgelig – Mogens Friis' bog, som toner frem som noget af det første. Desuden er de fleste omtaler i presse og fagblade generelt anerkendende og ikke mindst anbefalende. Mange vil derfor sikkert købe bogen eller låne den med hjem fra et bibliotek. Den er blevet ‘budet’ på sagen. Der er imidlertid tale om en meget modsætningsfyldt og bestemt ikke uproblematisk fremstilling, som giver anledning til overvejelser af såvel generel som mere specifik art, også selvom der ifølge bogens forfatter ikke er tale om en videnskabelig udgivelse.

I korte træk: Mogens Friis har valgt overordnet at opdele bogen i nogle hovedtematikker, nærmere bestemt kirkerne, katedralskolen, stadsmusikanter, noder og instrumenter, som hver især behandles diakront, dvs. fra det tidligste tidspunkt, hvorfra skriftlige vidnesbyrd er overleveret, og indtil omkring 1800. Hertil kommer en række mindre afsnit, som belyser andre aspekter såsom “Byens trommeslagere” og “Musik ved kongebesøg”. Ud over selve fremstillin-

gen indeholder bogen et fyldigt bilagsmateriale, forskellige oversigter, personregister og litteraturliste, som tilsammen optager en tredjedel af sideomfanget. Bogen fremstår pæn og indbydende med adskillige figurer og illustrationer, heraf flere i flot farvegengivelse – lidt i stil med de senere års række af musik(historie)bøger fra forlaget Systeme.

Det mest imponerende ved fremstillingen er kildematerialets karakter, variation og omfang. Udover en stor og varieret mængde trykte kilder henvises der til og citeres flittigt fra forskelligt håndskriftligt materiale såsom kæmnerregnskaber, justits-, borgerskabs-, skifte- og politiprotokoller, auktionskataloger, kirkebøger, forskellige registre, kirke- og skoleregnskaber, inventarielister, Kancelliets brevøger, folketællinger, dagbøger, osv. – alt sammen hentet fra utallige biblioteker, arkiver og samlinger, offentlige såvel som private –, altså materiale som altid kræver megen tid og meget knofedt at finde frem til, arbejde sig ind på og få resultater ud af. Hvis den store pålangsgående historie om musiklivet i Århus skal skrives på den helt omfattende, alle-sten-vendende måde, så har Mogens Friis tilsyneladende foretaget langt de fleste indledende manøvrer. Hatten af for den indsats.

Udover bilagsmaterialet, som for størstepartens vedkommende er afskrifter af håndskriftlige kilder (fx auktionsprotokoller og musik(er)relaterede retsager fra Århus bys tingbøger), får læseren til stadighed de skiftende tiders sprogbrug serveret i kraft af hyppige citater, som væver sig ind i teksten. Selvom der bestemt kan være vanskeligheder med at forstå det gammel-danske skriftsprog – som kun alt for sjældent ‘oversættes’ til moderne dansk – så medfører disse citater, at fremstillingen bliver både nærværende og ‘autentisk’, og sine steder også ret barsk og underholdende, som fx i tilfældet med orgelbyggeren Benjamin Wulff, som i 1747 påbegyndte en reparation af domkirkeorglet, men som ifølge kirkebogen “d. 2. Dec blev af Torden ihjelslagen paa Orgelverket i Domkirken, ... hvor de 2. som vare hos hannem fik og nogen Skade, den ene paa foden, hvor Støvlen blev afbrændt, den anden blev gandske döv et par dage” (s. 30). I det hele taget fortæller Mogens Friis meget interessant og – må man formode – meget hidtil relativt ukendt om musiklivet i Århus, og til bogens positive sider må tillige regnes en del udmærkede og oplysende oversigter, fx over byens organister (s. 37) og stadsmusikanter (s. 53ff.), over Ræhs og Smidt slægten (s. 147), og over kantorerne ved Århus Domkirke (s. 205ff.). Samtidig lægger Friis på det redeligste kortene på bordet, når kildematerialet (alligevel) ikke giver et fuldstændigt billede men derimod fordrer yderligere forskning. Dette er fx tilfældet i afsnittet om stadsmusikanten Morten Ræhs (s. 69-82) – et af bogens bedste og mest informative – hvor Friis ikke har kunnet finde tilstrækkelig information om Ræhs’ ophold i England 1732 (s. 72), samt i redegørelsen for Grev Danneskiold-Samsøes nodesamling, hvor bl.a. en mere udførlig identifikation af samlingens komponister og værker mangler (s. 127), og mht. skifterne efter århuskøbmændene, hvor “en systematisk gennemgang ... måske [kunne] give et billede af deres udbud af musikinstrumenter” (s. 133).

Og så til det mere modsætningsfyldte og problematiske. I forbindelse med læsningen vendte jeg flere gange tilbage til bogens forord, især for at få svar på ét spørgsmål: Hvem er bogen skrevet til? Publikationens imødekommende ‘design’ og forordets udmelding: “Bogen er ikke tænkt som en egentligt videnskabelig udgivelse” (s. 7) står i et grelt modsætningsforhold til et fodnoteapparat, som i hvert fald antalmæssigt ligger i disputatsklassen: knap 600 stk. på knap 150 sider, og som må forekomme møllestenstungt på alle andre end netop videnskabsfolk. Det samme gør sig gældende med bilagsmaterialet, som er tungt og uformidlet. I betragtning af, at læseren igen og igen føres igennem Århus på gadeniveau, og på tilsvarende måde får at vide, hvad alting kostede og hvad folk fik i løn, hvorfor indeholder bogen så ikke et kort over Århus samt en forklaring af tidens møntfodder, osv. (de sporadiske tiltag i så henseende, fx note 195, forvirrer mere end de forklarer). Hvis Mogens Friis havde afmonteret hele dette akademiske apparat, lagt sig lidt mere i selen mht. at

strukturere og formidle stoffet, samt kælet lidt mere for bogens populærvidenskabelige 'appeal', så ville der formodentlig kunne være kommet en rigtig læsevenlig og -værdig 'Århus-historie' ud af det, som mange ville kunne have stor fornøjelse af. Selvom bogen selvfølgelig ikke skal dømmes på et grundlag, som den selv fraskriver sig, er det svært ikke også at vurdere dette apparat, al den stund at Friis gør brug af det igennem hele fremstillingen. Om forfatteren omvendt kunne have forvandlet den foreliggende publikation til en gennemført videnskabelig afhandling, er dog nok tvivlsomt.

På det formelle, organisatoriske, 'akademiske' niveau indeholder bogen nemlig så mange unndladelssynder og fejl, at det ville være en smal sag at skyde den helt i sænk. De følgende eksempler er blot nogle få udvalgte. På det overordnede niveau bærer fremstillingen præg af, at forfatteren har haft store problemer med at strukturere og fordele stoffet. Dette giver sig bl.a. udslag i, at sekvenser i fremstillingen gentages slavisk, og at den samme historie fortælles flere steder, tilsyneladende 'med skyklapper på'. Om kongens besøg i Århus hedder det således, at "i selve Århus boede han på Århus Gård hos bispen" (s. 11), "i Århus ... logerede han indtil reformationen hos den katolske biskop" (s. 40), samt "når kongen besøgte Århus, boede han i bispegården" (s. 44). I fodnote 466 oplyses man om, at "Statsbiblioteket i Århus har et eksemplar af Skonnings tryk af Gradualet [Jesperssøns]", en information som genfindes næsten ordret et par sider senere (s. 114). Gotfred Bøhm er hovedperson i redegørelsen for organisterne ved Vor Frue Kirke s. 19-24, hvorefter historien om samme person påbegyndes igen s. 116 ff. med adskillige gentagelser (både fig. 8 og fig. 34 bringer facsimiler fra skifteprotokollen), men uden interne henvisninger.

Lige så megen ros, som kildematerialet har fået, lige så stor kritik skal lyde af Friis' håndtering af samme. Antallet af 'besværlige' (håndskriftlige) kilder taget i betragtning ville det have været yderst relevant med en form for kilderedegørelser, altså beskrivelser af de forskellige kildetypers omfang, 'eksistensperiode', overlevering, osv., samt i hvilket omfang, forfatteren har gennemgået kilden. Og under alle omstændigheder må en omhyggelig liste over materialet være et minimumskrav. Der er ingen meldinger i så henseende fra Mogens Friis' side, og fra start til slut er man i tvivl om, hvor mange protokoller, kirkebøger og registre fra hvilke perioder, han reelt har gennemgået. Hertil kommer at listen over litteratur og utrykte kilder (s. 221-24) er mangelfuld og i betænkelig grad savner nødvendige bibliografiske oplysninger. Eksemplerne er legio, men fx mangler Bengt Johnssons *Den danske skolemusiks historie indtil 1739*, som Friis refererer til adskillige gange (fx note 35), og adskillige titler mangler årstal. At den franske musikteoretiker Mersenne i forbindelse med sin *L'Harmonie universelle* (1636) udstyres med fornavnet Peter, kan man så trække på smilebåndet af. Listen afsluttes med en besynderlig rodebunke bl.a. indeholdende "Danmarks Riges Breve", "Die Musik in Geschichte und Gegenwart" samt "Marselisborg Bircheting" uden anden information end de blotte titler. Alt dette bevirker, at selvom fremstillingen jo i mere end høj grad underbygges af kildereferencer i fodnoterne, så er man hele tiden lidt i tvivl om 'ægtheden', repræsentativiteten, præcisionen og korrektheden.

Den samme kritik gælder Friis' anvendelse af hjemmelavede bibliografiske forkortelser. Fodnoterne er spækket med dem, de indeholder ingen umiddelbar information (dvs. at man hele tiden skal konsultere forkortelseslisten s. 6) og kunne lige så godt være erstattet af et par 'signalnættede' ord. Hertil kommer de forkortelser, som ikke findes forklaret nogetsteds. Musikkyndige kan sikkert dechifrere "MGG" (fx s. 116 f.), "RISM" (fx s. 180 ff.) og måske også "MMCCS" (fx note 568), men hvad med alle de andre læsere? Personligt regner jeg med, at "LAV" betyder Landsarkivet i Viborg, og at "FT" betyder folketælling – men helt sikker kan jeg jo ikke være. Og hvad med "EA" (note 75): Erhvervsarkivet i Århus?

Relevansen af, at en af bogens vægtigste fodnoter (361) drejer sig om vikingernes belejring af Paris i 885-86, er svær at få øje på, og det samme gælder mange andre aspekter af bogen.

Der savnes interne henvisninger mellem relaterede tekstafsnit og mellem de mange bilag/oversigter og teksten. Der er alt for mange 'uprovokerede' fejl, fx "MGG"/"MMG" (s. 117), "DK ÅÅ"/"DK ÅM" (s. 131), "Engum"/"Engom" (s. 137). Der mangler kildehenvisninger ved adskillige citater og figurer. Alt i alt: bogen fremstår desværre ikke som et helt færdigarbejdet produkt – og stadigvæk reterer spørgsmålet: hvem er målgruppen?

Jeg er helt enig med Mogens Friis i, at der – som titlen siger – er tale om *brikker* til musikkens historie i Århus – og for en stor dels vedkommende meget væsentlige brikker –, men som helhed betragtet må publikationen betegnes som en hybrid, idet den springer i det nok så ofte nævnte tomrum mellem to stole, mellem en letlæst populærvidenskabelig fremstilling med bred appeal og en stringent videnskabelig dokumentationshistorie. Desværre. Begge dele ville være yderst velkomne, både for Århus' vedkommende og i flere andre lokale og nationale henseender. Men et kendskab til det relevante kildemateriale på niveau med Mogens Friis' tager år at oparbejde, og hvem går igang med den opgave, når der nu allerede foreligger et bud på sagen? På forespørgslen om en bog om Århus' musikliv må bibliotekarer og boghandlere i hvert fald en tid fremover lange Mogens Friis' bog over disken, og det er lidt synd – både for historien om musiklivet i Århus og for læserne.

Thomas Holme Hansen

Inger Sørensen, *H.C. Andersen og komponisterne*

København: Gyldendal, 2005

160 pp.

ISBN 87-02-03480-8

DKK 169

Mogens Wenzel Andreasen, *H.C. Andersen & musikken*

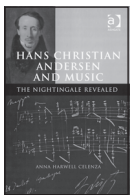
København: Bazar, 2005

128 pp., illus.

ISBN 87-7604-037-2

incl. 1 CD, *H.C. Andersen & musikken*, Tokomo Nakatashi, pno., Classcd 619

DKK 199

Anna Harwell Celenza,

Hans Christian Andersen and Music: The Nightingale Revealed

Aldershot: Ashgate, 2005

269 pp.

ISBN 0-7546-0140-4

£ 45

200-året for H.C. Andersens fødsel har klart nok givet anledning til en omfattende forsknings- og udgivelsesaktivitet med digteren i centrum. Derfor er det også glædeligt, at der er udkommet flere bøger om hans forhold til musik, som netop var så vigtig en del af hans tilværelse. Ikke mindre end tre er det blevet til, og de er næsten lige så forskellige som de udgivelser, der i forvejen fandtes på området.

Helt tilbage i 1930 gjorde musikskribenten og anmelderen Gustav Hetsch et stort arbejde med at samle vidnesbyrd om Andersens forhold til musikken og dens kunstnere med mange citater fra dagbøger, erindringer, arkivalier og breve. Det blev til bogen *H.C. Andersen og*